

Rudé družiny budujeme všude, kde je pracující lid. Východiskem však jsou továrny a závody. Členy družin jsou opět nejodvážnější a nejschopnější příslušníci všech občanských vrstev. Je nepochybné, že i v nich bude a musí mít rozhodující slovo dělnická třída. Budování rudých družin je potřeba věnovat hlavní pozornost, takřka všechny síly. Na jejich úspěšném organisování v podstatě závisí rychlý a vítězný převrat, který si nemusí pak vyžádat velikých obětí.

První akce národně osvobozenického boje mají provádět rudé bojové družiny.

Je to dnešní práce přípravná, která spočívá v tom, že se může ovlivnit nástup mas jednak rozhozením letáků s výzvami všeobecnými i místně zaměřenými, jednak v popularisování určitých bojových hesel pro danou situaci tím, že budou napsána na zdech a všech vhodných plochách. Pro tyto úkoly jsou předem určeny skupiny, jež mají předem vypracovaný plán, a které připravily všechny nutné prostředky k jeho provedení. Přípravnými akcemi jsou i předchozí sabotážní činy, k jejichž provádění musí odpovědné národní výbory dát souhlas po velmi pečlivém uvážení celkové i místní situace a k vykonání příslušných akcí je nutno vybrat nejspolehlivější a technicky vycvičené úderníky.

Rozhodující úkoly pro rudé bojové družiny nastávají v okamžiku povstání.

V pověření revolučních národních výborů jsou prvými údernými jednotkami a spočívají na nich asi tyto úkoly:

1. Přepady vojenských posádek a jakýchkoliv vojenských těles. Jejich odzbrojení a internování.
2. Dobyty a obsazení vojenských skladů, arsenálů.
3. Odzbrojení Volkssturmu a zajištění všech jeho členů.
4. Obsazení důležitých strategických bodů a provedení nezbytných sabotážních úkolů.
5. Okamžité organisování lidové armády, ozbrojování a bleskový výcvik.
6. Obsazení hospodářsky důležitých objektů (nádraží, pošty, elektrárny, závody), ochrana veřejného majetku.
7. Obsazení důležitých správních budov.
8. Pod svou ochranou uvést v úřad prozatímní správu obcí.
9. Zatčení všech nacistických Němců i s rodinami a zabavení jejich majetku.
10. Zatčení všech vlastizrádců a kolaborantů a zajištění jejich majetku.

Veškerá moc přechází do rukou revolučního národního výboru, který je dodatečně doplněn nebo zcela přeměněn na podkladě svobodné volby revolučně vlastenecko-demokratického občanstva.

Národní výbory jsou za svou práci odpovědny lidu a své vládě s presidentem Eduardem Benešem.

Proletář, časopis jednotné fronty pracujících v Úpici a okolí, 3. 5. 1945, čís. 3. — AÚD KSČ Praha, F 1945/56. Fotokopie.

1945, 4. květen. Praha. — *Provolání představitelů kolaborantské buržoazie o vytvoření nové vlády, která by usilovala o zachování klidného vývoje a která by zabránila revolučnímu vystoupení lidu.*¹

Důstojný postoj českého národa v uplynulých více než šesti letech, ovlivňovaný vzpomínkou na pohnutou a velikou minulost, zapříčiněný silnou a rozvinutou kulturní úrovní a hluboce

¹ Nacisté do poslední chvíle usilovali o svoji záchranu. V českých zemích se proto snažili udržet za každou cenu klid, zabránit revolučnímu vystoupení lidu a nepřipustit, aby před příchodem amerických vojenských jednotek dostal český národ jakoukoli moc do svých rukou. K. H. Frank a nacistické vedení chtěli předat moc

zakořeněné uvědomění všech vrstev, pohnuly podepsané členy vlády, aby se mými ústy obrátili v zájmu klidného vývoje na Vás a tlumočili Vám v těchto hodinách osudových pro příslušníky obou národů, co považují za naléhavé a nezbytně nutné pro udržení klidu a pořádku. Činím tak jako říšským místy uznávaný, zákonný representant národa, jako Čech a čestný muž. Jsem co nejupřímněji přesvědčen, že takto jednáje, jednám jako by jednal státní prezident Dr. E. Hácha, který mne pověřil svým zastupováním, pokud by toho jeho zdravotní stav vyžadoval, a kterému, bohužel, těžká nemoc znemožňuje — nyní již trvale — výkon úřadu.

Z rozhlasových a tiskových projevů odpovědných činitelů z poslední doby vysvítá, že nastala obtížná situace pro vedení Říše. Mocenské postavení Říše je ohroženo a — viděno s hlediska situace celkové — stává se pochybnou říšská ochrana Protektorátu. Je nutno v budoucnosti počítat s novou radikální politickou úpravou v našich zemích.

Podle našeho názoru je proto nezbytné, aby se ihned stala aspoň tato prozatímní opatření:

1. Zjišťuje se, že státní prezident Dr. E. Hácha je trvale neschopen vykonávat svůj úřad. Funkce státního prezidenta přecházejí až nadále na předsedu vlády Bienerta, který již byl k tomu jím zmocněn.

2. Předseda vlády Bienert ve funkci zástupce státního prezidenta prohlašuje, že protektorát Říše na území Čech a Moravy zaniká.

v českých zemích přímo americkému velení a tak si uchovat alespoň jakési pomyslné výhody. Jejich plánem bylo umožnit kapitulaci celé armády „Střed“ do rukou západních Spojenců a zabránit tak obsazení velké části Československé republiky a zejména sudetoněmeckého území sovětskou armádou. Frank i nacistické velení totiž do posledních dnů věřili, že vypukne válka mezi Západem a Východem, v níž oni budou hrát určitou roli. Proto se snažili armády, nacházející se v českých zemích, uchovat pokud možno nedotčené. Jejich plánem bylo zpomalit postup sovětských vojsk úpornou obranou zejména v prostoru Brna a Olomouce a získat tak čas, aby sem mohly proniknout americké jednotky, které by zastavily sovětskou armádu v jejím dalším vítězném postupu do střední Evropy. Svědčí o tom například polní rozkaz jedné nacistické jednotky k Hitlerově smrti, vydaný 3. května 1945 v Třeboni (viz Zločiny nacistů za okupace, dokument čís. 46, str. 134—135), Schörnerův rozkaz vojákům nacistické armádní skupiny „Střed“ z 5. května 1945 (Tamtéž, dokument čís. 54, str. 145—146) aj. V posledním denním rozkazu velitele 2. granátnického pluku „Schlamercher“ z 9. května 1945 se uvádělo doslova: „Bolševický nepřítel podporovaný českými komunistickými povstalci dosáhl prostoru Čech a Moravy a rozvine se v tomto prostoru. Nemáme již síly se ubránit.

Předáme zbraně anglo-americkým vojákům, se kterými došlo dnes v 15.00 hodin k setkání. Domníváme se, že jsme tím určili jedinou v tomto okamžiku možnou hranici pronikání Rusů na západ.“ (Tamtéž, dokument čís. 60, str. 154.)

Při výslechu v roce 1945 uvedl do protokolu vyšetřující komise K. H. Frank o těchto plánech: „V důsledku stále se zhoršující německé politické a vojenské situace vymyslel jsem si pro protektorát plán k získání politické výhody Říši při eventuálních jednáních o příměří nebo míru, a to tím, že protektorát by byl dobrovolně vydán mezinárodní skupině mocností nebo nové české vládě. V případě porážky mi záleželo na tom, abych... předal českému nástupci správu a exekutivu v klidu (podtrženo editory) a pořádku. Prvním předpokladem plánu bylo zřízení základny k jednání (navázání styků za účelem kontaktu a vyjednávání se západními mocnostmi), ježto proti ruskému protivníku se mělo bojovat za všech okolností dále. Pro získání jednací základny jsem chtěl použití českých osobností.“ (Zpověď K. H. Franka, str. 17.)

K. H. Frank se skutečně pokusil několikrát navázat styk s americkým a anglickým vrchním velením. Vyslal koncem dubna zvláštní delegaci, složenou z představitelů české kolaborantské buržoazie (předseda kolaborantské vlády Bienert, ministr této vlády býv. agrárník Hrubý, generální ředitel Škodových závodů Vamborský a generál Klecanda, ke kterým se připojili dva Němci — prezident Svazu průmyslníků dr. Adolf a universitní profesor dr. Raschhofer), která se měla spojit s americkým velením. Delegace se dostala do Mnichova a po několika marných pokusech se vrátila domů. Neúspěšné byly i další dva pokusy o navázání styků s Američany, a to jak zástupce Mezinárodního Červeného kříže Dunanta, tak i hradeckého katolického biskupa Píchy. Úplným fiaskem skončily nakonec i poslední pokusy o tato jednání, když nacistického ministra tzv. protektorátní vlády Bertsche i generála Ziervogela zajali na cestě k Američanům čeští vlastenci.

Na poslední schůzi u Hitlerova nástupce maršála Dönitze dostal Frank 3. května povolení pokusit se ještě nyní všemi prostředky o vyjednávání se západními mocnostmi a současně přímým jednáním s českými „představiteli“ zrušit tzv. Protektorát a předat jim veškerou vládu, zaručí-li v českých zemích klid a pořádek. (Zpověď K. H. Franka, str. 178.) Frank spekoval se dvěma možnostmi. Jednak nechal koncem dubna v Šárčském údolí v Praze ve vile na Jenerálce soustředit řadu představitelů českého buržoazního tábora, kteří se do té doby ještě nezkompromitovali otevřenou kolaborací. Mezi jinými zde byl pozdější generální tajemník národně socialistické strany doc. Krajina, býv. ministři dr. Krofta a dr. Dérer, vyslanec Heindrich a další. Od

3. Následkem toho zjišťuje předseda vlády jako zástupce státního presidenta i jménem vlády, že orgány říšské správy Protektorátu přenechávají autonomním orgánům další správy zemí; německé výkonné orgány se zdrží jakékoli ingerence na vnitřní správu v bývalém Protektorátu a jakýchkoli činů proti obyvatelstvu a orgánům, jež se ujmou správy. Zvláště se žádá okamžité propuštění politických vězňů a internovaných, jakož i zastavení veškerých výkonů rozsudků smrti.

4. Prozatímní funkci vlády bude až nadále vykonávat jako úřednický sbor dnešní vláda, z níž budou vyřazeni a) ministr hospodářství a práce Dr. Walter Bertsch, b) ministr školství a ministr lidové osvěty Emanuel Moravec, c) ministr zemědělství a lesnictví Adolf Hrubý.

5. Tato vláda učiní se své strany za přispění dalších autonomních orgánů českého národa vše, aby byl udržen klid a pořádek.

6. Za Říši převezme zodpovědnost za splnění těchto požadavků representant Říše a dále velitel branné moci na území bývalého Protektorátu.

Všechno toto se děje za předpokladu, že bude zachován úplný klid a pořádek. Neodpovědné ujímání se moci jednotlivci odstraňte a přenechte provedení povolaným činitelům.²

30. dubna se na Jenerálce vedla jednání, která skončila 4. května dohodou, že tito čeští buržoazní politici budou propuštěni na svobodu a převezmou správu českých zemí do svých rukou. Měli ovšem zároveň umožnit spořádaný ústup nacistů k Američanům a zabránit, aby nedošlo k revolučnímu vystoupení českého lidu. (Blíže viz článek V. Krále „Plány, které nevyšly“, otištěný v časopise Dějiny a současnost, čís. 4, roč. 1960.)

Druhým Frankovým železkiem v ohni byli někteří představitelé kolaborantské vlády. Po svém návratu z neúspěšné mise k Američanům sešel se Bienert 3. května 1945 na pražském Hradě s ministrem kolaborantské vlády Kalfusem a přednostou Háchovy kanceláře Popelkou. Zde tito tři samozvaní „vůdcové národa“ sestavili provolání, jehož definitivní text byl dohodnut 5. května na zvláštní poradě u K. H. Franka. O této schůzce vypověděl 8. května 1945 nacistický generál Toussaint při jednání se zástupci České národní rady:

„Gen. Toussaint: ... Ministr Frank, pan generál (tj. gen. Toussaint — pozn. editorů) a ministr Bienert v konferenci v sobotu 5. května u státního ministra měli jednání o následující body: 1. Protektorát jako státní forma přestal existovat. Tvoří se nový československý stát. Je úkolem státního ministra nyní pracovat s novou československou vládou, nikoliv se starou vládou protektorátní...“

Gen. Kutlvašr: „Konstatuji, že jsme neútočili, pouze jsme se bránili a pan generál přiznal, že mu bylo známo, že Protektorát byl zrušen a existuje samostatná Československá republika.“

Gen. Toussaint: „Panu generálovi nebylo nic známo o nějaké nové státní formě, nýbrž podotýká, že byl právě, jak uvádí shora, v kanceláři se státním ministrem Frankem, předsedou vlády Bienertem, kteréžto jednání bylo písemně zachyceno a mělo býti proklamováno. Během tohoto jednání došlo však k povstání, ke vzbouření, které mělo vzápětí počátek boje.“

Prof. Pražák: „Kdy se to jednání konalo?“

Gen. Toussaint: „V sobotu mezi 10. a 12. hodinou.“ (SÚA Praha. Pražské povstání, inv. j. 43 — z přepisu stenogramu; o generálu Toussaintovi se píše ve třetí osobě, neboť jeho rozmluvu překládal tlumočnick.)

Bienert v sobotu 5. května po poledni skutečně odjel do budovy státního rozhlasu. Protože mezitím vypuklo povstání a nejostřejší boje vzplanuly právě kolem budovy rozhlasu, Bienert nechal obrátit vůz k pražské radnici, kde chtěl provolání přečíst alespoň do městského rozhlasu a zabránit tak v poslední chvíli rozšíření povstání. Zde byl zatčen komunistickým členem České národní rady.

Kolaborantskými kruhy, jejichž jménem Bienert vystupoval, bylo pak vydáno provolání, které mělo dezorientovat lid a ve kterém stálo: „Občané! Protektorát Čechy a Morava je zrušen! Protektorátní vláda odstoupila, pouze ministr Bienert zůstává. Bylo mu znemožněno promluvit v rozhlase. Bienert odevzdá vládu do rukou Američanů, jejichž příchod se očekává během odpoledne. Zachovejte bezpodmínečně klid! Osvobození nastane během několika hodin.“ (K. Bartošek, Pražské povstání 1945, str. 33.)

Bojové vystoupení pražského lidu však znemožnilo všechny tyto plány realizovat (blíže viz K. Bartošek, Pražské povstání 1945, str. 32—34 a 77—81).

² Původně poslední odstavec zněl takto: „Nebudou-li tyto požadavky splněny, nemohli by podepsaní za klidný vývoj věcí převzít odpovědnost a museli by složit svůj úřad.“ Mimo to v textu byly provedeny dodatečně perem ještě některé stylistické změny, z nichž nejdůležitější byla ve 3. bodu, který původně zněl: „Následkem toho požaduje předseda vlády jako zástupce státního presidenta i jménem vlády, aby orgány říšské správy Protektorátu odstoupily a přenechaly autonomním orgánům další správu zemí; dále požaduje, aby říšskoněmecká branná moc se zdržela jakékoli ingerence na vnitřní správu v bývalém Protektorátu a jakýchkoli nepřátelských činů proti obyvatelstvu a orgánům, jež se ujmou správy.“ Poslední odstavec byl připsán dodatečně tužkou.

Richard Bienert, předseda vlády a ministr vnitra, Dr. Jindřich Kamenický, ministr dopravy a techniky, JUDr. Josef Kalfus, ministr financí, Dr. Jan Krejčí, ministr spravedlnosti.

SÚA Praha. Pražské povstání, inv. j. 36. Orig. — Též K. Bartošek, Pražské povstání 1945, Praha 1960, fotokopie. Též Pražská květnová revoluce 1945, Praha 1946, str. 51.

[252]

1945, 4. květen. Bratislava. — Z článku „Pravdy“ o poslání, úkolech a organizační struktuře jednotného revolučního odborového hnutí.¹

...²

Už v Banskej Bystrici a neskôršie v Košiciach položili sme niektoré základné smernice pre tieto organizácie. Predovšetkým budú to jednotné odborové organizácie na podklade nestraničkom a s členstvom dobrovoľným bez ohľadu na národnosť a vierovyznanie. Týmto bezpríkladne splňuje sa odveká túžba pracujúcich ľudí po jednote odborového hnutia a otvára sa pre nich netušená perspektíva účasti na výstavbe nového a spravodlivého hospodárskeho a sociálneho poriadku.

Nejdeme nadväzovať ani na odborové organizácie za býv. Československa a tým menej na tzv. záujmové združenia, ktoré sú nášmu triedne uvedomenému robotníctvu úplne cudzie a odporné. Chceme dať našim novým odborovým organizáciám náplň, akú si vývoj sociálneho pokroku vyžaduje. Budú to organizácie vo formách solídne, obsahom seriózne, v podstate konštruktívne a duchom revolučné.

Tak isto chceme pretvoriť a pretvárame aj závodné výbory ako jedny z najdôležitejších nástrojov konsolidácie a výstavby nového života a súčasne aj ochrany záujmov robotníctva a úradníctva v závodoch, podnikoch a úradoch. Ani tu nevystačíme s predpismi zákona o závodných výboroch, ktoré sú v mnohom prežitá a chceme vybaviť závodné výbory takou právomocou, akú si nový vzťah robotníctva k závodom vyžaduje. Opierame sa tu o rezolúciu, ktorá vyšla z konferencie závodných výborov, konanej za povstania v Podbrezovej v októbri r. 1944.³

S otázkou závodných výborov, ich právomocou a funkciou budeme sa ešte bližšie zaoberať a chystáme tiež v najbližších dňoch schôdzku členov závodných výborov, na ktorej chceme tieto problémy objasniť.

Je dôležité, aby závody, podniky a úrady, kde ešte niet nového závodného výboru, urýchlene prišli k voľbe tohto eminentného orgánu robotníctva a úradníctva. Odborové organizácie budú povolané usmerňovať a napomáhať prácu závodných výborov a naopak, závodné výbory so svojimi poznatkami a skúsenosťami budú obohacovať a podnecovať odborové organizácie v ich pôsobení.

Pravda, poslanie robotníckej triedy v týchto svojich orgánoch dnes bude podstatne iné, než to bolo v minulosti. Robotníctvo a úradníctvo nemôže sa obmedzovať len na svoje triedne záujmy, ale bude mať na zreteli záujmy celonárodné, veď na základe svojej účasti na štátnej moci je spoluzodpovedné za osud národa. Teraz je prvoradou úlohou dať výrobu do behu,

¹ Autorem článku byl odborový pracovník Ferdinand Dvořák. V dopise adresovaném ÚV KSS oznamuje Ústřední sekretariát Ústredia odborových svázov Slovenska dne 24. 4. 1945, že „příchodom súdr. Ferd. Dvořáka ako poverenika ÚOSS sa utvoril Ústredný sekretariát odborových svázov Slovenska v Bratislave. Bude sa starať o prípravné práce pre založenie jednotlivých odborových svázov a likvidovaním bývalých záujmových združení, zriaďovaním závodných výborov napomáhať konzolidácii hospodárskej a sociálnej.“ (AÚV KSS Bratislava.)

² Vynechána prvá časť článku, hodnotí vývoj odborového hnutí v predmníchovskej republike.

³ Viz dokument čís. 80.